

บทความพิเศษ

พัฒนาเด็กไทย พัฒนาทักษะEF

ไพบูลย์ วัชรวิทย์
ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี

ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่ใช้เทคโนโลยี มีการสื่อสารที่รวดเร็ว เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ในขณะที่เดียวกันการรับสื่อที่รวดเร็วก็ยากที่จะป้องกัน ทั้งในสื่อที่มีความรุนแรง สื่อลามก แม้กระทั่งการถูกล่อลวงจากบุคคลในเฟซบุ๊ก อินสตาแกรม ไลน์ จากการสำรวจข้อมูลทางสถิติสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมของเด็กและเยาวชนไทย ปี 2562¹ พบปัญหา อันดับ 1 คือ ปัญหาเยาวชนเสพยาเสพติดมากถึง 2.7 ล้านคน อันดับ 2 คือ ปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร จากสถิติพบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 19 ปี ต้องถึงปีละ 1.5 แสนคน อันดับ 3 คือ เด็กถูกละเมิดและกลั่นแกล้ง กระทำ ความรุนแรงทางสื่อ¹ การแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชน จำเป็นที่ต้องแก้ไขตั้งแต่ปฐมวัย เด็กจะผ่านพ้นปัญหานี้ได้ต้องมี “ทักษะการคิดเชิงบริหาร” หรือเรียกสั้นๆว่า “ทักษะสมอง” (Executive function: EF)² ซึ่ง EF ที่ดีจะมีความสัมพันธ์กับการมี IQ ที่ดี มีการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนที่ดี ความสำเร็จต่อการทำงาน ซึ่งช่วงเวลาสำคัญที่ต้องฝึก EF คือช่วงอายุ 3-5 ปี เพราะเป็นช่วงที่สมองมีความพร้อมในการพัฒนาการคิด สถิติปัญหา เรียนรู้ทางด้านอารมณ์ และควบคุมตัวเองได้ รู้ว่าควรทำและไม่ควรทำ เด็กจำเป็นต้องได้รับการฝึกทักษะ EF ที่ดี จากการสำรวจพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้านการคิดเชิงบริหาร (Executive function: EF) ของเด็กอายุ 2-6 ปี ของมหาวิทยาลัยมหิดล³ ครอบคลุม 5 ด้าน คือ การยับยั้ง/การหยุด การยืดหยุ่นทางความคิด การควบคุมอารมณ์ ความจำขณะทำงาน และการวางแผนจัดการ พบว่าเด็กเกือบร้อยละ 30 พัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร(EF) โดยรวมต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (T<45) และพบว่าเด็กวัย 2-6 ปี มากกว่าร้อยละ 30 มีปัญหาพฤติกรรมด้านการคิดเชิงบริหารมากกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (T>55) สอดคล้องกับปัญหาเด็กและเยาวชนที่พบในปัจจุบัน จากข้อมูลประชากรจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2555 และข้อมูลสถิติการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปี 2555⁴ พบว่าเด็กอายุ 2 - 5 ปี อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ร้อยละ 67.09 ซึ่งเป็นช่วงที่สมองกำลังเริ่มต้นพัฒนาทักษะ EF หากเด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง ถูกช่วงเวลา และต่อเนื่อง เด็กจะเติบโตมาเป็นคนที่มีรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้เหมาะสม สามารถควบคุมอารมณ์ แสดงออกด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

(2) ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ต้องมีการพัฒนาทักษะ EF ให้กับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี จึงพัฒนาแนวทางในการพัฒนาเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยการพัฒนาทักษะEF ผ่านกระบวนการเล่น กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์เด็กเล็ก โดยการพัฒนาเป็น “ศูนย์พัฒนาทักษะ EF เด็กปฐมวัย” เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในเรื่องการส่งเสริมทักษะEF เพื่อให้เด็กเติบโตอย่างเต็มศักยภาพ ลดปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากการขาดความการยับยั้งชั่งใจ

การพัฒนาเด็กปฐมวัย ด้วยการพัฒนา EF เน้นการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีศักยภาพในการพัฒนาทักษะ EF และนำแนวทางดังกล่าวๆไปขยายในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตสุขภาพที่ 10 ซึ่งมีกระบวนการพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนาด้านแบบศูนย์พัฒนาทักษะ EF เด็กปฐมวัย ดำเนินการดังนี้

1) จัดทำแนวทางในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กเป็นศูนย์พัฒนาทักษะEF เด็กปฐมวัย โดยมีขั้นตอนในการพัฒนา 3 ขั้นตอน ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เรื่อง ทักษะEFเด็กปฐมวัย พัฒนาหลักสูตรแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีการพัฒนาสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้

2) พัฒนาแบบประเมินความพร้อมของศูนย์เด็กเล็กในการพัฒนาเป็นศูนย์พัฒนาทักษะEF เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาศูนย์เด็กให้สอดคล้องกับปัญหาอย่างเหมาะสม

3) พัฒนาศักยภาพครูในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีความรู้ในเรื่อง สมองกับEFเด็กปฐมวัย การส่งเสริมทักษะEF การจัดทำแผนการสอน

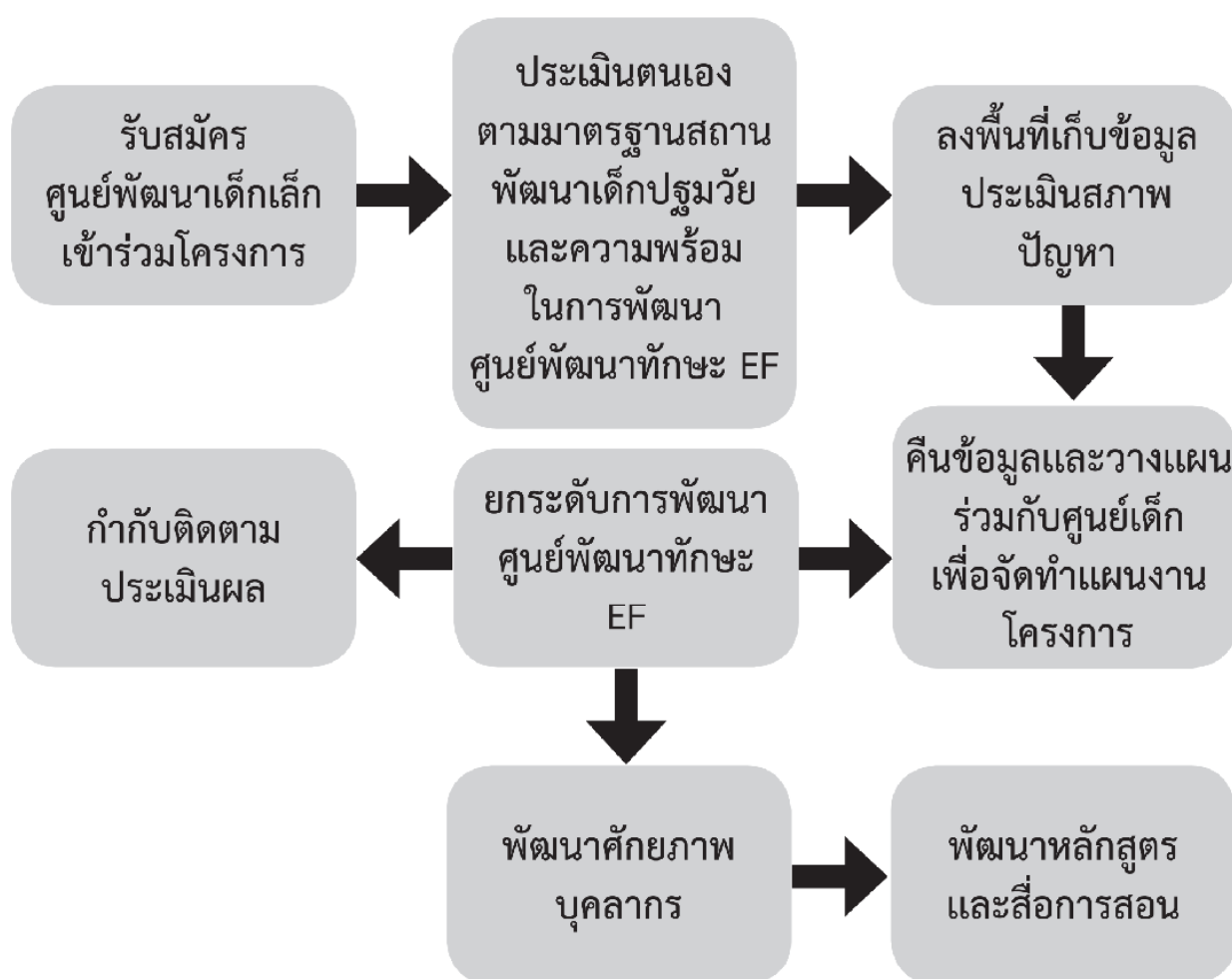
4) จัดทำวิดีโอคลิป เผยแพร่ความรู้แก่คุณครู ผู้ปกครอง ที่สนใจการส่งเสริมพัฒนาทักษะEF ทางยูทูป ช่อง EF Smart kids และทางเฟสบุ๊คชื่อ ศูนย์สาธิตส่งเสริมพัฒนาการทักษะสมองเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 2 ประชาสัมพันธ์ สร้างกระแสการพัฒนาศูนย์พัฒนาทักษะสมองในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
หลังจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กไทย พัฒนาทักษะ EF ในศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี พบว่าพัฒนาการเด็ก มีแนวโน้มดีขึ้น โดยในปี 2560 - 2561 พัฒนาการสมวัย ร้อยละ 70.2 และ 79.0 ตามลำดับ และผลการประเมินพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร (EF) มีแนวโน้มดีขึ้น โดยในปี 2560 - 2561 พบพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร มากกว่าค่าเฉลี่ย (T>45) ร้อยละ 65,74 และ94.1 ตามลำดับ ในปีพ.ศ. 2561 จึงประชาสัมพันธ์แนวคิดการพัฒนาด้านแบบศูนย์พัฒนาทักษะEF ในการจัดประชุมการบริหารจัดการกองทุนตำบล ของสปสช.เขต 10 อุบลราชธานี แก่ อบต.และเทศบาล จำนวน 100 แห่ง พร้อมทั้งเข้าศึกษาดูงานศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี ทำให้มีหน่วยงานต่างๆทั้งในและนอกกระทรวงสาธารณสุข เข้ามาศึกษาดูงานในปี 2561-2563 รวมทั้งสิ้น 50 แห่ง

ขั้นที่ 3 ผลักดันให้เกิดนโยบายการพัฒนาศูนย์ทักษะสมองเด็กปฐมวัย เขตสุขภาพที่ 10
จากการนำเสนอต้นแบบการพัฒนาศูนย์พัฒนาทักษะEF ในเขตสุขภาพที่ 10 ทั้งในและนอกหน่วยงานกระทรวงสาธารณสุข ทำให้เกิดนโยบายระดับเขตสุขภาพที่ 10 ให้คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) พัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้เป็นศูนย์พัฒนาทักษะEF อย่างน้อยอำเภอละ 1 แห่ง และผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร ศรีสะเกษ มุกดาหาร มินนโยบายให้ทุกอำเภอพัฒนาศูนย์เด็กเล็กให้เป็นศูนย์พัฒนาทักษะEF

ขั้นที่ 4 ประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการพัฒนาเด็กในชุมชน

หลังการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีภาคีเครือข่ายที่ให้ความสนใจและเข้าร่วมพัฒนา ศูนย์เด็กเล็กเพิ่มมากยิ่งขึ้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ คณะกรรมการ เขตสุขภาพเพื่อประชาชน (กขป.) กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และ สสส. ซึ่งทุกหน่วยงานมีเป้าหมายในการหาวิธีพัฒนาเด็กในชุมชน ซึ่งการพัฒนาเด็กไทย ด้วยการพัฒนาทักษะ EF จึงเป็นแนวคิดที่ทุกหน่วยงานให้ความสนใจในการพัฒนาระดับศูนย์ เด็กเล็กให้มีคุณภาพ นอกจากนั้นยังมีชมรมสื่อสร้างสรรค์จังหวัดอุบลราชธานีเข้ามาเป็นเครือ ข่ายในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้เรื่องทักษะEF ในรูปแบบวิดีโอคลิป เพื่อให้การ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ได้หลากหลายช่องทาง ตรงกับความต้องการของผู้ปกครอง และครู ซึ่งเป็นคนในเจนเนอเรชั่น X และ Y ที่มีความสนใจในการดูสื่อดิจิทัลเป็นหลัก หลังจากนั้นจึง ขยายผลการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กเป็นศูนย์ EF ร่วมกับกองทุนเพื่อสร้างเสมอภาคทางการ ศึกษา ในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 17 แห่ง ใน 5 อำเภอ คือ อำเภวารินชำราบ อำเภอเดชอุดม อำเภอนาจะหลวย อำเภอบุณฑริก อำเภอน้ำยืน โดยมี การกระบวนกรประสานความร่วมมือ จนเกิดกระบวนการดังนี้

ซึ่งแนวทางในการพัฒนาเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยการพัฒนาทักษะEF ผ่านกระบวนการเล่น กิจวัตรประจำวัน และกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์เด็กเล็ก โดยการพัฒนาเป็น “ศูนย์พัฒนาทักษะ EF เด็กปฐมวัย” ทำให้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังการพัฒนา คือ

1. เกิดนโยบายการพัฒนาศูนย์พัฒนาทักษะEF ในเขตสุขภาพที่ 10
2. เกิดเครือข่ายการพัฒนาศูนย์พัฒนาทักษะสมอง จำนวน 92 แห่ง และเกิดเครือข่ายศูนย์ EF ในโรงเรียนที่เปิดการเรียนการสอนระดับอนุบาล จำนวน 50 แห่ง ในเขตสุขภาพที่ 10
3. ศูนย์พัฒนาทักษะEF จำนวน 17 แห่ง ประเมินตนเองผ่านมาตรฐานสถานพัฒนาการเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ระดับ A ร้อยละ 100 และมีพัฒนาการสมวัย ร้อยละ 86

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง คือการติดตามประเมินผลการพัฒนาทักษะสมองเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และถอดบทเรียนการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กไทย ด้วยการพัฒนาทักษะ EF ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. กรมสุขภาพจิต. การสำรวจข้อมูลทางสถิติสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมของเด็กและเยาวชนไทย.ข่าวจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ [อินเทอร์เน็ต].2562.[เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=28478>
- 2.นุชนาฏ รักชี. เอกสารสารประกอบการบรรยาย ทักษะสมองการคิดเชิงบริหารExecutive Function Skills (EF) ในเด็กปฐมวัย พื้นฐานเพื่อความสุขและความสำเร็จในชีวิต ในศตวรรษที่ 21. หลักสูตร 10 บทเรียนออนไลน์การพัฒนาทักษะสมองเด็กปฐมวัยไทย. สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล: นครปฐมวัย; 2564
3. นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุลและคณะ.การพัฒนาและหาค่าเกณฑ์มาตรฐานเครื่องมือประเมินการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัย. ศูนย์วิจัยประสาทวิทยาศาสตร์ สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุลมหาวิทยาลัยมหิดล: นครปฐม ;2560
4. พัสรา เอี่ยมกิจการ. พัฒนาเด็กปฐมวัย รากแก้วของชีวิต. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งและพับลิชชิ่ง จำกัด :กทม. [อินเทอร์เน็ต]. 2557. [เข้าถึงเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2564]. เข้าถึงได้จาก : https://dol.thaihealth.or.th/resourcecenter/sites/default/files/documents/phathnaakaaredkpthmway_raakaekwaehngchiwit.pdf